

Uniwersytet
Pomorski
w Słupsku

Instytut
Biologii
Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku

UNIWERSYTET
PRZYRODNICZY
w Lublinie

Latvia University
of Life Sciences
and Technologies

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СВИНАРСТВА І АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ДОСЛІДНА СТАНЦІЯ ім. М.І.ВАВИЛОВА
INSTYTUT BIOLOGII, UNIWERSYTET POMORSKI W SŁUPSKU
UNIWERSYTET PRZYRODNICZY W LUBLINIE
SWEDISH UNIVERSITY OF AGRICULTURAL SCIENCES
LATVIA UNIVERSITY OF LIFE SCIENCES AND TECHNOLOGIES

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА НАУКА ВІД “УКРАЇНСЬКОГО РОТАМСТЕДУ” ДО СЬОГОДЕННЯ

(до 140-річчя від дня заснування Полтавського дослідного поля)

*збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної конференції*

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СВИНАРСТВА І АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА
ДОСЛІДНА СТАНЦІЯ ім. М. І. ВАВИЛОВА
ІНСТИТУТ БІОЛОГІЇ, ПОМОРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ У СЛУПСЬКУ
ПРИРОДНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ У ЛЮБЛІНІ
ШВЕДСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК
ЛАТВІЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАУК ПРО ЖИТТЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

**СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА НАУКА ВІД
«УКРАЇНСЬКОГО РОТАМСТЕДУ» ДО СЬОГОДЕННЯ**
(до 140-річчя від дня заснування Полтавського дослідного поля)

збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції

NATIONAL ACADEMY OF AGRARIAN SCIENCES OF UKRAINE
INSTITUTE OF PIG BREEDING AND AGROINDUSTRIAL PRODUCTION
POLTAVA STATE AGRICULTURAL RESEARCH STATION
NAMED AFTER M. I. VAVYLOV
INSTYTUT BIOLOGII, UNIWERSYTET POMORSKI W ŚLUPSKU
UNIWERSYTET PRZYRODNICZY W LUBLINIE
SWEDISH UNIVERSITY OF AGRICULTURAL SCIENCES
LATVIA UNIVERSITY OF LIFE SCIENCES AND TECHNOLOGIES

**AGRICULTURAL SCIENCE FROM
«UKRAINIAN ROTAMSTED» UNTIL TODAY**
(on the 140th anniversary of the Poltava Experimental Field)

Collection of Materials of the International Scientific and Practical Conference

Полтава
2024

- Писаренко В. М., Антонєць А. С., Писаренко П. В., Самородов В. М., Піщалєнко М. А., Логвинєнко В. В.** АВТОРСЬКА АГРОЕКОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА ГЕРОЯ УКРАЇНИ СЕМЕНА АНТОНЦЯ
Pysarenko V. M., Antonets A. S., Pysarenko P. V., Samorodov V. M., Pishchalenko M. A., Lohvynenko V. V. THE AUTHOR'S AGROECOLOGICAL PARADIGM OF THE HERO OF UKRAINE SEMEN ANTONETS 64
- Писаренко В. М., Піщалєнко М. А., Логвинєнко В. В.** ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ДОСЛІДНА СТАНЦІЯ — КОЛИСКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ЕНТОМОЛОГІЇ ТА АГРОТЕХНІЧНОГО ЗАХИСТУ РОСЛИН НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ
Pysarenko V. M., Pishchalenko M. A., Lohvynenko V. V. POLTAVA STATE AGRICULTURAL RESEARCH STATION — THE CRADLE OF AGRICULTURAL ENTOMOLOGY AND AGRO-TECHNICAL PLANT PROTECTION IN UKRAINE 70
- Писаренко В. М., Піщалєнко М. А., Логвинєнко В. В.** РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПОШИРЕННЯ ПОПУЛЯЦІЇ ЗЛАКОВИХ МУХ НА ТЕРИТОРІЇ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
Pysarenko V. M., Pishchalenko M. A., Lohvynenko V. V. RETROSPECTIVE ANALYSIS OF CEREAL FLY POPULATION DISTRIBUTION IN POLTAVA REGION 74
- Піскун В. І.** ЗАСОБИ МЕХАНІЗАЦІЇ У ТВАРИННИЦТВІ (розробки підрозділу механізації Інституту тваринництва НААН)
Piskun V. I. MEANS OF MECHANISATION IN ANIMAL HUSBANDRY (developments of the Mechanization Unit of Livestock farming institute of NAAS) 78
- Самородов В. М., Кузьменко Н. В., Усенко В. М.** БРАТИ ФЕДІР І ГРИГОРІЙ ПОМАЛЕНЬКІ – РОЗБУДОВНИКИ АГРАРНОЇ НАУКИ ТА ЖЕРТВИ ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ
Samorodov V. M., Kuzmenko N. V., Usenko V. M. BROTHERS FEDIR AND HRYGORY ROMALENKY – DEVELOPERS OF AGRARIAN SCIENCE AND VICTIMS OF THE TOTALITARIAN REGIME 83
- Самородов В. М., Поспєлов С. В.** ПОЛТАВСЬКА СПАДЩИНА І ПРІОРИТЕТИ В. І. САЗАНОВА (1879–1967)
Samorodov V. M., Pospelov S. V. POLTAVA HERITAGE AND PRIORITIES OF V. I. SAZANOV (1879–1967) 90
- Церєнюк О. М.** ІСТОРИЧНЕ ПІДГРУНТЯ СТВОРЕННЯ МИРГОРОДСЬКОЇ ПОРОДИ СВИНЕЙ
Tsereniuk O. M. HISTORICAL BACKGROUND OF THE CREATION OF THE MYRHOROD BREED OF PIGS 94
-
- ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЗЕМЛЕРОБСТВІ ТА РОСЛИННИЦТВІ**
INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN AGRICULTURE AND CROP PRODUCTION
-
- Блоха А. В.** МОДЕЛЮВАННЯ І ПРОГНОЗУВАННЯ УРОЖАЙНОСТІ КУКУРУДЗИ
Blokha A. V. MODELING AND PREDICTION OF CORN YIELD 97

**ПОЛТАВСЬКА СПАДЩИНА І ПРІОРИТЕТИ В. І. САЗАНОВА
(1879–1967)**

В. М. Самородов, С. В. Поспєлов, д. с.-г. н., проф.
Полтавський державний аграрний університет (м. Полтава, Україна)

**POLTAVA HERITAGE AND PRIORITIES OF V. I. SAZANOV
(1879–1967)**

V. M. Samorodov, S. V. Pospelov
Poltava State Agrarian University (Poltava, Ukraine)

Життя відомого дослідника, агронома, ученого Віктора Івановича Сазанова (1879–1967) стала частиною історії дослідної справи, агрохімії, землеробства, селекції та вищої сільськогосподарської школи України [1, 6]. Так сталося, що значну частину свого наукового шляху він жив і працював на полтавській землі. Це почалося від 1920 р., коли В. І. Сазанову довелося переїхати із Сум до Полтави й стати керівником найстарішої в нашій країні Полтавської сільськогосподарської дослідної станції. В той період установа переживала важкі часи. Майже два роки, після смерті С. Ф. Третьякова вона не мала директора. Це значною мірою відбилося на рівні її наукової роботи.

Уже 1921 р. відновилося видання праць Станції: вийшли у світ 34-й та 35-й випуски за авторством Віктора Івановича. Надалі регулярно видавалися такі відомі монографії, як: «Природні і економічні умови господарства Полтавщини» (1923). «Елементи сівозміни» (1929), «Цукровий і кормовий буряк» (1929).

За час роботи Віктора Івановича в Полтаві Станція започаткувала новий метод розповсюдження своїх висновків через власний періодичний орган – сільськогосподарський популярно-науковий двотижневик «Полтавський селянин». На його сторінках статті В. І. Сазанова давали конкретні поради селянам як домогтися підвищення врожайності полтавських ланів: що сіяти – озиме жито чи озиму пшеницю; як заготовляти перегній; які попередники вибирати під цукровий буряк тощо.

До того ж В. І. Сазанов почав популяризувати в агрономічних і хліборобських колах висновки науковців через мережу колективних дослідів у селянських господарствах. Постачання насінням, органічними добривами, аналіз одержаних даних забезпечували науковці. Селяни ж на власному полі могли переконатися в дієвості для них тих рекомендацій [1, 4, 5].

Як дослідник, у полтавський період життя, Віктор Іванович збагатив агрономію науковими розробками стосовно характеристики різних елементів сівозмін. Треба зазначити, що вони становили основу Всеукраїнської програми з питань складання і вивчення сівозмін. Взагалі ж вчений органічно вписався у тогочасне життя Полтави. Багато її громадських організацій хотіли бачити його у своєму складі. Вчений очолив Полтавську філію Всеукраїнського агрономічного товариства (1920), його було обрано головою Полтавського

наукового сільськогосподарського товариства.

Всесвітню славу В. І. Сазанову принесла праця з методики порівняння сортів цукрового буряка при сортовипробуванні. Започаткована ще в Сумах, ця розробка досягла завершення у Полтаві, була апробована і введена в широкий вжиток [5]. Вона набула європейського поширення, коли ціла низка зарубіжних дослідних станцій, надто у Германії та Великій Британії, стала проводити випробування сортів буряка «за методом Сазанова» [5].

Віктор Іванович був великим патріотом дослідної справи. Він наполегливо добивався виведення в Україні своїх власних сортів цукрових та кормових буряків, організації їх насінництва. У цьому вчений вбачав незалежність від іноземних фірм. Тому й не дивно, що в 1925 р. на Станції було розгорнуто селекцію кормового буряка. Перш за все було випробувано колекцію зі 150 сортів. З них відібрали найкращі, більш пристосовані до кліматичних умов [1, 3]. Саме ці зразки згодом започаткували родовід полтавських сортів. Крім цього, В. І. Сазанов започаткував селекцію цукрово-кормових гібридів буряка. Цей напрямок селекційної роботи й зараз займає чільне місце на Полтавській сільськогосподарській дослідній станції, так само як і селекція люцерни. Виведення нових сортів цієї важливої кормової культури принесло всесвітню славу установі, продемонструвало широчінь думок її директора В. І. Сазанова.

Певний час Віктор Іванович навіть керував двома дослідними станціями – Полтавською і Красноградською [1, 4]. Остання довгий час практично не мала директора. Від 1923 р. її очолив В. І. Сазанов. Він керував нею до 1925 року. У 1927 р. вдячні молоді працівники цієї Станції, посилаючи В. І. Сазанову привітання з нагоди 25-річного ювілею його наукової праці, відзначали, що якщо Станція стала відомою, “...якщо на ній кипить і розростається наукова і культурна праця, то цим вона цілком зобов'язана тому поштовху, який дала “...її ініціатива” Віктора Івановича... що вказала напрямок, по якому їй треба йти”, і його енергія [1].

Як бачимо, Віктор Іванович не зважав на час, скрізь, де тільки міг, робив вікопомні справи. Одна з них – бурхлива участь в організації Полтавського сільськогосподарського політехнікуму, теперішнього Полтавського державного аграрного університету. Віктор Іванович не тільки мав відношення до створення цього вишу, а й з 1 червня 1925 р. по 15 грудня 1929 р. працював у ньому викладачем, був обраний професором. Тоді ж він заснував дослідне поле і став його першим завідувачем та керівником секції дослідної справи на агрономічному відділенні [1, 4, 5]. До речі, з усіх сільськогосподарських навчальних закладів України лише у Полтаві у ті часи була створена така секція. Вона надавала відповідну спеціалізацію вихованцям Політехнікуму. Недарма в кінці 30-х років постало питання про можливе об'єднання з Дослідною станцією для їх спільної «дослідної, навчальної й агрокультурної праці».

Як згадував ті часи один із випускників цієї секції, відомий український селекціонер, член-кореспондент Української сільськогосподарської академії, доктор сільськогосподарських наук, професор Данило Федорович Лихвар (1902–1986) «В. І. Сазанов читав курс історії сільськогосподарської дослідної справи. Читав він, сумлінно підготувавшись» [2]. При цьому учений безпомилково відбирав схильних до наукової роботи студентів, запрошуючи їх до себе на Полтавську сільськогосподарську дослідну станцію практикантами (майбутній академік АН України М. М. Гришко та член-кореспондент АН Казахстану Л. Г. Добрунов) та співробітниками (вище згаданий Д. Ф. Лихвар) [2].

У полтавський період роботи у житті В. І. Сазанова і всього колективу Дослідної станції відбулися дві визначні події. По-перше, урочисте святкування в 1925 р. 40-річного ювілею станції. Воно вийшло далеко за межі чисто місцевого значення [5]. З усіх провідних аграрних установ величезної країни на ювілей з'їхалася наукова громадськість, численні привітання надійшли від Наркомзему України, наукових установ, навчальних закладів, редакцій газет, журналів, відомих вчених. Це було велике свято агрономічної науки країни. На адресу всього колективу станції та її директора було проголошено багато теплих вдячних слів [2, 5]. Зокрема, професор Харківського сільськогосподарського Інституту М. А. Єгоров сказав так: «Талант і видатні організаційні здібності В. І. Сазанова і здібності його близьких співробітників – гарантія повного успіху в працях нашого ювіляра» [1]. Тоді ж постановою Полтавського Губвиконкому про визнання Героями Праці за багаторічну працю і плідну діяльність серед п'яти імен було названо і «Віктора Івановича Сазанова, директора станції, який проробив безперервно в дослідній справі 24 роки» [1, 5].

Саме у Полтаві в 1927 р. Віктор Іванович зустрів 25-річчя своєї науково-агрономічної діяльності, що не пройшло повз увагу широких кіл громадськості. Привітання ювілярові надрукували журнали «Полтавський селянин», «Бюлетень Харківської крайової сільськогосподарської дослідної організації», які вважали за честь бачити Віктора Івановича своїм співробітником, із задоволенням вітали його від імені агрономів та селянства, об'єднаних навколо цих видань. Вони бажали йому довго стояти на сторожі інтересів сільського господарства. Взагалі ж надійшло 155 привітань, що красномовно свідчать про ставлення громадськості до ювіляра [1].

Про значний авторитет В. І. Сазанова під час його життя в Полтаві свідчать багато красномовних фактів. Наведемо лише один із них. Він стосується того, що у квітні 1929 р. за поданням Полтавської сільськогосподарської дослідної станції вчений був рекомендований для обрання його дійсним членом (академіком) Всеукраїнської Академії наук (нині Національна академія наук України) зі спеціальності «сільське господарство». За усю 140-річну історію Дослідної станції такого не був удостоєний жоден із її співробітників.

За свій плідний науковий шлях професор В. І. Сазанов опублікував понад

169 наукових праць із питань землеробства, дослідної справи, агрономії. Приємно, що у Полтаві є вулиця, названа на честь В. І. Сазанова, а до 75-річчя заснування кафедри землеробства та агрохімії ПДАУ, яку започаткував вчений, у грудні 2003 р. кафедрі було присвоєно його ім'я. Вдячні нащадки увічнили В. І. Сазанова меморіальними дошками на головному корпусі Полтавської сільськогосподарської дослідної станції імені М. І. Вавилова та на одному із корпусів Полтавського державного аграрного університету. Від 2001 р. кафедра землеробства й агрохімії Полтавського державного аграрного університету, яку названо ім'ям Віктора Івановича, проводить Сазановські читання, які отримали суспільне визнання та мають Всеукраїнський вимір.

Список використаних джерел

1. К 25-летнему юбилею директора Полтавской сельскохозяйственной опытной станции проф. В. И. Сазанова. Полтава, 1928. 36 с.
2. Професор Лихвар Данило Федорович (1902–1986): Бібліогр. покажчик наук. праць / наук. ред. В. А. Вергунов. Київ: Аграрна наука, 2002, 258 с.
3. Самородов В. М. Академік М. І. Вавилов і Полтавщина: творчі зв'язки, внесок у розвиток біології та сільського господарства. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2003. № 5. С. 35–42.
4. Самородов В. М., Ісаєва С. К. Що зробив для розвитку агрономії В. І. Сазанов? *Наш рідний край (сторінки про вчених ботаніків, генетиків, інших природознавців та їх зв'язки з Полтавщиною)*. Вип. 8. Полтава, 1991. С. 53–62.
5. 40-летний юбилей Полтавской сельскохозяйственной опытной станции. 1884 – 1924 гг. *Труды Полтавской сельскохозяйственной опытной станции*. 1925. Вып. 44. 109 с.
6. В. І. Сазанов : портрет розбудовника сільськогосподарської дослідної справи та громадянина / уклад. В. А. Вергунов, В. М. Самородов ; під наук. ред. В. А. Вергунова. Полтава, 2011. 174 с.